

Az „Erdélyi Magyar Restaurátor Továbbképző Konferencia” – 10 éve

Visszatekintés

Károlyi Zita

A szerzőnek 1990 óta volt lehetősége a Magyarországon szervezett országos szakkonferenciákon részt venni és akkor döbbsent rá, hogy az erdélyi múzeumokban dolgozó restaurátorok nagyon kis része képviseltette magát. Érdeklődésére megtudta, hogy elsősorban anyagi akadályokba ütközött részvételük. Ugyanakkor a magyar nyelvű szakirodalomhoz sem jutottak hozzá, a „Múzeumi Műtárgyvédalom”¹ megjelent évfolyamait és az új eljárási módszereket nem ismerték. Romániában restaurátor szakirodalmat a „Revista Muzeelor”² negyedévente megjelenő folyóiratban és a nagyobb múzeumok évkönyveiben közölték. A nehezen, de hozzáférhető idegen nyelvű – angol, francia, német – irodalmat szaknyelv-ismeret hiányában általában nem olvasták.

1989 előtt Romániában csak a bukaresti Képzőművészeti Egyetem keretén belül nyílt lehetőség a restaurátor szakma elsajátítására. Képzőművészeti – festő, szobrász – végzettséggel rendelkezők háromévi képzés után kaphattak egyetemi szintű restaurátor diplomát. A középfokú restaurátorképzést a minisztérium melletti Szakember Továbbképző Központ (Centrul de Perfectionare a Cadrelor) látta el.

Ennek elvégzése feljogosította a hallgatókat a restauratori és konzervatori munka végzésére a múzeumokban. Elméleti képzést Bukarestben az említett intézményben szerezhettek, gyakorlatot más körzeti műhelyekben is végeztek, úgymint Kolozsvárott, Nagyszebenben, Jászvárosban stb.

A jól induló román nyelvű szakmai továbbképzés is egyre több nehézségbe ütközött, mert a múzeumok és a minisztérium nem vállalták a járulékos kiadásokat, annak ellenére, hogy a műtárgyvédelmi törvény megsokszorozta a restaurátorok felelősségét. A magyar vidékeken lévő kis múzeumok és emlékházak dolgozóinak

1. kép. Részvevők egy csoportja az Erdélyi Magyar Restaurátorok I. Továbbképző Konferenciáján.

képzése is problematikusá vált, elsősorban a román nyelv tökéletes ismerete és az információ beáramlásának hiánya miatt.

A konzerválási alapfogalmak elengedhetetlenek a muzeológusok, kiállítás tervező- és rendező szakemberek esetében is, akik nem részesülnek ilyen jellegű képzésben. E kérdéseknek az átgondolása, valamint 1999-ben, Lukács Mária, a gyergyószentmiklósi Tarisznyás Márton Múzeum akkori igazgatónöje adták az ötletét egy restaurátor továbbképző szervezésének Erdélyben. Kiállítással egybekötött konferenciát rendezett a Hargita megyei restaurátor kollégáknak. Úgy gondolta minden évben össze kellene jönni, fontos volna kicserélni a tapasztalatokat, egymást látni, beszélgetni, megismerni az új eljárásokat, anyagokat, melyeket az erdélyi kollégák többsége még nem alkalmazott, és olyan dolgokról is beszélni – raktárak és műhelyek silány helyzete, elégtelen szerszám valamint vegyszer ellátottság és még ezernyi olyan kérdés, amelyek az előadások során nem hangzanak el. Ekkor ajánlotta fel a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum és Haáz Rezső Alapítvány a konferencia szervezését. Kovács Petronella, fa-bútorrestaurátor művész³ bátorí-

¹ Magyarországi, restaurálással kapcsolatos tanulmányokat közlő évkönyv. Első száma 1970-ben jelent meg a Központi Múzeumi Igazgatóság Muzeológiai Osztályának gondozásában Budapesten, Múzeumi Műtárgyvédalom címmel. Az intézmény, illetve jogutódai megszűnése, 1991 óta a Magyar Nemzeti Múzeum adja ki. A köteteket a múzeum Országos Restaurátor és Restaurátorképző Központjának munkatársai szerkesztik.

² Muzeológiai és restauratori kutatásokat közlő folyóirat, kiadja a bukaresti Centrul de Perfectionare a Cadrelor.

³ Kovács Petronella 1996 óta rendszeresen dolgozott hallgatóival erdélyi gyűjteményekben, így a Haáz Rezső Múzeumban is. Első gyakorlatukat a Csíki Székely Múzeumban tartották, ahol a Hargita megye restaurátorainak bemutatták munkájukat. Ez volt a megyében dolgozó restaurátorok első szervezett találkozója.

tására nekifogtunk a pályázatok írásának. Ösztönzőleg hatott, hogy a Magyar Képzőművészeti Egyetem tanárai lelkesen fogadták a kezdeményezésünket, és ellenszolgáltatás nélkül vállalták, hogy tudásukat megosztják velünk.

Az első összejövetelt 2000. október elején szerveztük (1. kép). Mivel nemcsak a múzeumokban dolgozó restaurátorok kerülnek kapcsolatba a műtárgyakkal, meghívtuk a kiállító helyeken, emlék- és tájházakban dolgozó gyűjteménykezelőket is. A rendezvény sikere arra ösztönözte a múzeumot vállalja fel az erdélyi magyar restaurátorok évenkénti továbbképzésének megszervezését. Ez a fórum biztosította a szakmai kapcsolatok létrejöttét és ápolását, itt volt jelen és találkozott az erdélyi magyar szakemberek zöme.

Az első találkozó után a résztvevők kérték az elhangzó előadások írott formában való megjelentetését. Ezek szerkesztett változatainak kötetbe foglalása körülményesnek ígérkezett. A döntés meghozatala nehézkesen indult. Többféle változaton is gondolkodtunk, de végül egy évente megjelenő kiadvány ötletét fogadtuk el. A forma kivitelezése is problémát okozott, hiszen műtárgyakat bemutató kötetről volt szó, melyben a képi anyagnak nagy szerepe van. Így az A4-es méretű megjelenést választottuk jó minőségű, krétapapírra való nyomással. Fennakadást okozott a periodika címének megválasztása is. Ekkor ötlött fel Izisz, a varázslás, a termékenység, a víz és szél istennőjének neve. Az elmúlásból is életet teremt, és mérhetetlen szeretettel felügyeli és gondozza gyermekeit. Mindezen tulajdonságok nélkülözhetetlenek a restaurálásban is.

Így született meg az ISIS *Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek*, mely sikeresen teljesítette a szaklapok iránt támasztott követelményeket. Ezek voltak az előzmények.

Jelenleg Romániában ez az évenként megrendezésre kerülő *Erdélyi Magyar Restaurátorok Továbbképző Konferenciája* biztosítja a múzeumokban dolgozó restaurátorok magyar nyelvű továbbképzését, szakmai fejlődését.

A hovatovább nemzetközi jelleget öltő konferenciáinkon elhangzó előadások az ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek-ben jelennek meg, mely digitálisan is elér-

2–3. kép.
Dr. Járó Márta előadást tart, a résztvevők figyelemmel hallgatják.

4. kép. Látogatás a szászhermányi orgonakészítő iskolában.

hető az Országos Széchényi Könyvtár honlapján (www.epa.oszk.hu/isis).

Az angol tartalmi kivonatokkal, 2008-tól pedig a román nyelvű összefoglalók helyett teljes értékű román szövegfordítással megjelenő Füzetek mind a magyarországi, mind a romániai restaurátorképzés hallgatói és restaurátorai által keresettek. Romániában ez az egyetlen, rendszeresen megjelenő restaurátor szaklap.

Az idő múlásával a magyarországi és más külföldi előadók mellett egyre több hazai restaurátor is bemutatta munkáit vagy beszámolt más konferenciákon szerzett tapasztalatairól. A romániai restaurátorképzés végzős hallgatói is rendszeresen lehetőséget kaptak diplomamunkájuk bemutatására.

Sok fiatal, leendő restaurátornak e találkozók alkalmával nyílt lehetősége az ismerkedésre, kapcsolatok kialakítására, a kutatások legújabb eredményeinek megismerésére (2–3 kép). A megmérettetés minőségi munkákra sarkallta őket. Idézet egy nagyszebeni egyetemi tanártól:

„Nagyon szép munkákat mutattak be, világosan látszott rajtuk a konferenciák áldása.”

Másik célja a továbbképzésnek, hogy megismertesse a résztvevőkkel Erdély és Románia múzeumait, műem-

lékeit, ahova anyagi nehézségek és az útvisszonyok miatt korábban kevesen jutottak el. Ezért a konferenciákhoz kapcsolódva tanulmányutakat szerveztünk (4. kép). Az első években múzeumokat, tájházakat látogattunk meg. Az Erdélyben elkezdődő helyreállítási munkálatok kapcsán nyitottunk a műemléki restaurálás irányába, így lehetőség nyílt az erdélyi kulturális örökség megismeretetésére, állapotának bemutatására. Ugyanakkor az előbbieket mellett itt találkozhattunk élőben – „in situ”- égetően fájó restaurátori problémákkal, kihívásokkal.

A továbbiakban összefoglaljuk az elmúlt tíz év előadásait, illetve számba vesszük a tanulmányutak során meglátogatott műemlékeket, múzeumokat.

A kezdetekben, a raktárakban és a kiállításokon található *műtárgyak állagmegóvásának lehetőségeiről*, a műtárgyak fertőtlenítése, fakárosító rovarok, gombás károsodások problémáiról szóló előadások hangzottak el – Bakayné Perjés Judit, Benedek Éva, Livia Bucşa Guttmann Márta, Járó Márta, Mara Gyöngyvér, Morgós András, Aurel Moldoveanu, Uwe Noldt és Szendrődiné Gombás Ágnes tolmácsolásában.

Faanyagok szilárdításáról, restaurálásáról, festett fatárgyak tisztítási problémáiról, egyházi bútorok, famennyezetek, oltárok, ikonosztázok restaurálásáról Balázs József, Berke Márta, Cornelia Bordaşiu, Demeter István, Domokos Levente, Kovács Petronella, Mara Zsuzsa, Mihály Ferenc, Morgós András, Nemes Kovács Ernő, Pap Zoltán, Szász Erzsébet és Szentkirályi Miklós tartottak előadásokat. Anda Csaba, Bérczi Miklós, Jeges András és Papp Kinga fa- és fémtárgyakon alkalmazott technikákat mutattak be.

Bőr és textiltárgyak, szőnyegek állagmegóvása, tisztítása, restaurálása, készítéstechnikája, művészettörténeti vonatkozásai témakörben: Bakayné Perjés Judit, Bálint Ágnes, Bernáth Andrea, Doina Boroş, Horváth Iringó, Kissné Bendeffy Márta, Mátéfy Györk, M-Kiss Hédy, Miklós Péter, Orosz Katalin, Sípos Enikő, Újvári Mária, Vajda Katalin és Várfalvi Andrea előadásait hallgathattuk meg.

Papírtárgyak restaurálásáról, papíröntésről, készítési technikákról: Benedek Éva, Emődi András, Farkas Csilla, Lőrincz László, Márton Krisztina, Nemes Takách László, Orosz Katalin, Róth András Lajos és Tóth Zsuzsanna számoltak be.

Kerámia- és üvegtárgyak, építészeti üvegek készítés-technikáiról, állagmegóvásáról, restaurálásáról és rekonstrukciójáról: Czifrák László, Raluca Dumitrescu, Földessy Péter, Hamar Edina, Herceg Zsuzsa, László Károly, Mester Éva, Sabján Tibor, Szappanyos Tünde, Szeles József és T. Bruder Katalin tartottak előadást.

Fémtárgyak tisztítási eljárásairól, restaurálásáról, művészettörténeti vonatkozásairól András Tihamér, Bakonyi Eszter, Barabás Hajnalka, Séd Gábor valamint T. Bruder Katalin beszéltek.

Festmények – fatábla és vászonképek, falfestmények restaurálásáról, festészeti technikákról, műemlék-

5. kép. Ólomvirágok, nyomdász ornamentikák, kiállítás megnyitó, Róth András Lajos.

6. kép. Tanulmányi kirándulás a moldvai kolostorokhoz.

védelemről: Bóna István, Csanda Jenő, Feketics Erika, Franta Dezső, Görbe Katalin, Kiss Lóránd, Korhecz Papp Zsuzsanna, Kovács Árpád, Molnár Dénes, Pál Péter, Szakács Tamás, Szentkirályi Miklós, Szöcs János, Tódor Előd, Váli Zsuzsanna, Velledits Lajos és Vizi Sándor Elek tartottak előadásokat.

Digitális tárgyfotózásról, fotótechnikai vizsgálatokról és dokumentálásról: Miklósi Sikes Csaba, Nyíri Gábor, Ormos József, Ráduly Emil és Szilágyi Sándor ismertetői szöveget.

Különböző anyagvizsgálati eljárásokról, és egyéb természettudományos témákról: Galambos Éva, Gardánfalvi Magdolna, Hutai Gábor, Kovács Petronella, Sajó István, Simó Annamária és Tóth Attila Lajos előadásait hallgathattuk.

Régészeti feltárásokról Körösfői Zsolt, Nyárádi Zsolt, Sófalvi András, Soós Zoltán, Sztáncsuj Sándor számolt be.

Gyűjteményeket és kiállításokat mutatott be: Barabás Hajnalka, Ercse Laura, Miklós Zoltán, Puskás Éva, Róth András Lajos, Sulyok László, Zepezaner Jenő, Zöld Kémenes Kinga.

A konferenciákhoz kapcsolódva évente szakmai kiállításokat is rendeztünk (5. kép):

2003: *Válogatás a Magyar Képzőművészeti Egyetem restaurátor szakán végzettek diplomamunkáiból* (Görbe Katalin, Kovács Petronella).

2004: *Ólomvirágok, nyomdász ornamentikák* (Róth András Lajos).

7. kép. Intarziakészítés gyakorlat erdélyi restaurátor hallgatóknak Papp Kinga vezetésével a Haáz Rezső Múzeum restaurátor műhelyében.

2005: László Károly: „Agyagba zárt hagyaték” – „Illusztrált hónapok” (Róth András Lajos).

2006: *Örökség. Hagyományos kézműves mesterségek.* (Miklós Zoltán).

2008: *XVIII–XIX. századi nyomtatott színes (előzék) papírok* (Róth András Lajos).

2009: *Restaurálás – konzerválás poszter bemutató. Raktárrendezés, restaurálás és kiállítás az erdélyi múzeumokban* (Károlyi Zita, Kovács Petronella, Szentkirályi Miklós).

2010: „Nyomdászbecsület” – *nyomdász és kiadói jelvények* (Róth András Lajos).

A tanulmányutak során Hargita és Kovászna megye múzeumait, tájházait, a moldvai kolostorokat (6. kép), a Máramaros vidéki fatemplomokat, múzeumokat, Torockót és környékét, Hargita megye katolikus, református valamint a szászvidék evangélikus templomait, restaurátor műhelyeket, a nagyszebeni skanzent, Szilágyság, Fehér és Hunyad megye, Mezőség protestáns, valamint ortodox templomait, múzeumait látogattuk meg.

A továbbképző konferenciákon túl a Haáz Rezső Múzeum három alkalommal rendezett a Magyar Képzőművészeti Egyetem oktatóinak vezetésével egy-egy hetes gyakorlati képzést – aranyozás, politúrozás és intarziaké-

szítés témakörökben – erdélyi múzeumi restaurátoroknak és restaurátor egyetemi hallgatóknak (7. kép).

Köszönetnyilvánítás

A találkozók szervezésében és az Isis kötetek kiadásában támogatóink voltak:

Nemzeti Kulturális Alap, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (Budapest), Illyés Közalapítvány, Szülőföld Alap, ICCROM Magyar Nemzeti Bizottsága, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Magyar Nemzeti Múzeum valamint a Gordon Prod, Infopress, Impar, Magdolna Impex, Maxoll, Metwoplast, Swero és Wappal székeljudvarhelyi vállalatok, valamint a Városi Könyvtár, a Modern Üzleti Tudományok Főiskolája és a Polgármesteri Hivatal.

A pályázatok lebonyolításában a Sümegi Városi Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága voltak segítségünkre.

Hálával tartozunk Kovács Petronellának, aki önzetlenül vállalta a periodika évenkénti szerkesztését, valamint a konferencia szervezésében való részvételét.

Köszönet illeti összes előadóinkat, különösen azokat, akik előadásuk szerkesztett változatát is rendelkezésünkre bocsátották, továbbá fordítóinknak, akik munkájukkal hozzájárultak a konferenciák sikeréhez és a kötetek megjelenéséhez. Végül de nem utolsó sorban köszönet illeti Mihály Ferencet, Gergely Andrást, Zepezaner Jenőt és Miklós Zoltánt, akik a tanulmányi kirándulásokat tették színessé és izgalmassá történelmi és művészettörténeti bemutatójukkal.

Károlyi Zita

Kerámia restaurátor

Haáz Rezső Múzeum

Székelyudvarhely

535600 Odorheiu Secuiesc

Srt. Kossth, nr. 29.

Tel.: +40-266-210-019

E-mail: zita.karloyi@gmail.com